

ENDEL TURBAS – *in memoriam*

13.02.1929–†10.12.2020

10. detsembril 2020. aastal lahkus meie hulgast agrookeemik kauaaegne EPA õppejõud Endel Turbas.

Endel Turbas sündis 13. veebruaril 1929. aastal Mulgimaal tollaegses Abja vallas talupidajate pere teise lapsena. Isa surma tõttu jäi talutööde tegemine juba varakult Endli õlgadele. Majanduslikele raskustele vaatamata astus ta pärast Abja Keskkooli lõpetamist 1947. aastal Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonda, 1951. aastast jätkusid õpingud vastloodud Eesti Põllumajanduse Akadeemia agronoomiateaduskonnas. Endel lõpetas EPA I lennu õpetatud agronoomina kiitusega.

Endel Turbas osutus professor Osvald Halliku poolt väljavalituks ja esimeseks töökohaks sai tal EPA mullateaduse ja agrookeemia kateeder, kus Endel töötas kuni 1990. a pensionile siirdumiseni. Kateedris töötamisel läbis Endel kogu ametiredeli tehnik-agrookeemikust kuni dotsendini. Õppejõu tööga alustas ta 1953. aastal. 1958–1961. aastani oli ta aspirandiks. Pärast kandidaadidissertatsiooni edukat kaitsmist 1952. a happeliste muldade lupjamise alal edutati Endel 1964. a vanemõpetajaks, aasta hiljem dotsendi kohusetäitjaks ja 1966. a dotsendiks. Dotsendina õpetas Endel agrookeemiat ligi 25 aasta jooksul. Endel oli tasakaalukas täpsust ja korda nõudev õiglane õppejõud.

Pärast prof O. Halliku surma tuli Endel Turbasel 1964. a üle võtta oma õpetaja ootamatult katkenud õppe- ja teadustöö. Teadustöö põhisuunaks jäi Endlil kuni pensionile siirdumiseni happeliste muldade lupjamine ja korduslupjamine. Erialast täiendõpet sai Endel Moskvast Timirjazevi nimelises Põllumajanduse Akadeemias kahel korral aastatel 1968 ja 1987. Mullateaduse ja agrookeemia kateedris kujundas Endel kiiresti välja toimeka muldade lupjamise alase töörühma, kellest said nimekad teadlased ja õppejõud. Neist on tänaseks kahjuks Valter Hiis, Paul Kuldkepp ja Ervi Lauk läinud juba manalateele.

Endel oli üleliidulise muldade lupjamise alase koordineerimise nõukogu, NSVL Lääne osakonna maaviljeluse, mullateaduse ja agrookeemia sektsiooni liige ja osales Üleliidulise Väetuskatsete Võrgu uurimistöös. Eestis oli ta ENSV Põllumajandusministeeriumi teaduslik-tehnilise nõukogu maaviljeluse, agrotehnika, agrookeemia ja sordiaretuse uurimistöö koordineerimiskomisjoni ning söötade analüüsi meetoodika vabariikliku koordineerimiskomisjoni liige.

Eesti Vabariigi taastamisel jäid happeliste muldade lupjamise küsimused unustusehõlma. Viimastel aastatel on need probleemid taas päevakorraks kerkinud, sest lupjamise mõju kestus on ju ainult 5–7 aastat. Tegelema on hakatud ka tülikalt tolmuva ja raskesti doseeritava tolmpõlevkivituha granuleerimise võimaluste selgitamisega – selle probleemiga tegeles Endel juba aastakümneid tagasi.

Endel oli ka viljakas kirjamees, tal on avaldatud üle 300 trükise, sh oli ta raamatute-õppevahendite "Agrookeemia laboratoorne praktikum", "Agrookeemia alused", "Lupjamisalase uurimistöö tulemused ja soovitusel muldade korduslupjamiseks", "Taimede toitumise ja väetamise käsiraamat" kaasautoriks. Ta oli mitmete EPA teaduslike tööde kogumike toimetaja, kirjutas hulgaliselt ENE ja EE artikleid, oli aktiivne Postimehe arvamusaluste kirjutaja ning ühe viimase aja suurema tööna kogus kokku Lõuna-Eesti piirkonna põllumajanduse edendajate elulood.

Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi liige oli Endel 1990. aastast, samal ajal jäi ta ka tervislikel põhjustel pensionile. Eesti Maaülikooli emeriitdotsent oli ta 2008. aastast. Nooruslikku särtsu aitas tal aastakümnete jooksul sees hoida osalemine EPA Meeste Turnimise Seltsis. Kodutalu taastamist ei võtnud Endel enam ette, sest selle tagastamise ajaks oli ta juba liialt eakas, kuid hobiaednikuna tegutses ta Eerikal peenramaal kuni viimase ajani.

Kolleegid ja paljud õpilased jäävad mälestama suurepärast õppejõudu, teadlast ja kirjameest Endlit. Olgu Eestimaa muld sulle kerge.

Mullateaduse õppetooli nimel Endli õpilane
Enn Leedu.